

Aristoteles'in Eğitim Felsefesinde Eğitimin Alanları ve Nitelikleri

Eda Çoban Kapuoğlu^{1 2}

ÖZET

Eğitim insani varoluşun gelişmesi ve toplumsal refahın sağlanması için önemli bir olgudur. Bu manada ilkçağdan günümüze kadar birçok düşünür eğitimi kendi perspektifinden hareketle incelemiştir. Aristoteles'in de eğitim hakkındaki fikirleri mühim bir yer tutmaktadır. O, eğitimi anlatırken bir insanın nasıl yetiştirilmesi gerektiği sorusunu değişik perspektiflerden ele alarak yanıtlamıştır. Buna ek olarak eğitimin amacını, içeriğini, ne şekilde uygulanacağını ve devletin bu konudaki rolünün ne olacağını da ayrıntılı bir biçimde analiz etmiştir. Eğitimi siyaset, etik, sanat gibi alanlarla ilişkilendirmiştir ve eğitimin yalnızca teorik değil pratik bir içeriğinin olduğunu da göstermiştir. Aristoteles'in eğitimle ilgili düşünceleri ve çağdaş eğitim felsefesi konuları arasında benzer noktalar bulunmaktadır. Eğitimin tanımı, amacı, içeriği, devlet ve eğitim ilişkisi gibi konular hem Aristoteles hem de çağdaş eğitim felsefesi tarafından tartışılmaktadır. Bu makalenin amacı, Aristoteles'in eğitim hakkındaki düşüncelerini analiz etmek; onun fikirlerini yeni bir sınıflandırmaya tabi tutmaktır. Buradan hareketle Aristoteles'in eğitim anlayışı ile çağdaş eğitim felsefesi arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları soruşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aristoteles, Eğitim Felsefesi, Etik Eğitimi, Bireysel Eğitim, Devlet.

Education Fields And Qualities in Aristotle's Philosophy of Education

ABSTRACT

Education is an important phenomenon for the development of human existence and ensuring social welfare. In this sense, many thinkers from ancient times to the present have examined education from their own perspective. Aristotle's ideas about education also have an important place. While explaining education, he answered the question of how a person should be raised by considering it from different perspectives. In addition, he analyzed in detail the purpose of education, its content, how it will be implemented and what the role of the state will be in this regard. At the same time, he associated education with fields such as politics, ethics and art. Therefore, it has shown that education has not only theoretical but also practical content. There are also similar points between Aristotle's thoughts on education and contemporary educational philosophy. Issues such as the definition of education, its purpose, content, and the relationship between the state and education are discussed by both Aristotle and contemporary philosophy of education. The aim of this article is to analyze Aristotle's thoughts about education; is to subject his ideas to a new classification. From this point of view, the aim is to investigate the similarities and differences between Aristotle's understanding of education and contemporary philosophy of education.

Keywords: Aristotle, Philosophy Of Education, Ethics Education, Individual Education, State.

1. GİRİŞ

Eğitim, bireylerin kendini gerçekleştirmeleri ve buna bağlı olarak toplumsal refahın yükselmesi bakımından önemli bir olgudur. Aynı zamanda hem insani varoluşun tekamülü için hem de toplumsal hayatın kendi doğal akışında devam etmesi için de eğitime ihtiyaç olduğu bilinen bir gerçektir. "Eğitim, her şeyden önce toplumsal bir işlemdir. Çünkü bireyin gelişimi, yalnızca toplumsal etkileşime ve ilişkilere bağlıdır. Dolayısıyla toplum, eğitim bakımından adeta bir ana kucağı gibidir. Birey toplumu değil, toplum bireyi doğurur. Kişinin bağlı bulunduğu toplum içinde bu toplumun değerleriyle bu toplumun bir tipi olarak yetişmeli, eğitilmelidir. Böylece birey eğitim ve gelişme sonucunda bir kişilik olabilir." (Egemen, 1965, s.77) Bu perspektiften değerlendirildiğinde eğitimin geçmişte olduğu gibi gelecekteki çağlarda da önem arz edeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bütün olup bitenlerin, mevcudiyetlerin ve her türlü gerçekliğin hakikatinin peşine düşen felsefenin eğitime de kayıtsız kalması beklenemezdi. Bu manada ilkçağdan günümüze kadar birçok düşünür eğitime kendi perspektifine uygun bir şekilde temas etmiştir. Felsefe tarihi incelendiğinde Platon'dan Aristoteles'e, Locke'tan Kant ve Dewey'e kadar birçok filozofun düşünce sistemlerini oluştururken aynı zamanda eğitimle ilgili çeşitli soruşturmalar yaptıkları da görülmektedir. Bu süreçte, eğitim felsefesi de bir disiplin haline gelmiştir. "Eğitim felsefesi, eğitim düşüncesinde ortaya çıkan tüm sorunların felsefi bir biçimde ele alınması, incelenmesi, değerlendirilmesi, eleştirilmesi ve irdelenmesidir. Bu da eğitimi her yönden daha da aydınlatma, yönlendirme ve belirginleştirme anlamına

¹ ecoban11@posta.pau.edu.tr, Dr., ORCID: 0000-0002-0728-5518

gelmektedir.” (Sözer, 2018, s.63) Eğitim felsefesi eğitimin anlamını, amaçlarını, eğitim hakkındaki yorumlamaların ve ona yönelik problemlerin felsefi bakımdan soruşturulmasını anlatmaktadır.

Eğitim felsefesi bir süreç içinde gelişmiştir. Bunun belki de en temel sebebi neredeyse her filozofun düşünce sistemini oluştururken eğitim konusuna kayıtsız kalmaması ve bununla ilgili bir fikir geliştirmesidir. Bu anlamda eğitim felsefesi içinde Aristoteles’in eğitim hakkındaki fikirleri de önemli bir yer tutmaktadır. Aristoteles’in eğitimle ilgili düşüncelerini incelediğimizde, onun günümüz çağdaş eğitim felsefesi problemlerine adeta kendi yaşadığı çağdan bir çözüm ürettiği dikkati çekmektedir. Onun amacı eğitim felsefesi geliştirmek olmasa bile, eğitim üzerine geliştirdiği fikirler eğitim felsefesinin “eğitim nedir, eğitimin amacı nedir, ne öğretilcektir, kullanılacak araçlar nelerdir, devletin eğitimdeki rolü ne olacaktır, kimler eğitilmelidir?” şeklindeki sorularına adeta cevap niteliğindedir.

2. ARİSTOTELES’İN EĞİTİM ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ

Aristoteles’in düşünce sisteminde onun bilfiil amacı olgular alanındaki hakikati keşfetmekti. Hakikatin bilgisine ulaşmak için ise bir yöntem geliştirmeliydi. Aynı zamanda insan varlığını ontolojik ve epistemolojik açıdan analiz eden Aristoteles’in eğitim üzerine de düşündüğü görülmektedir. Dolayısıyla Aristoteles için birey ve eğitim, bu alandaki hakikat arayışının adeta zorunlu problemini oluşturmuştur. O, buradan hareketle bireylerin eğitimine yönelik fikirler geliştirir. Ancak Aristoteles’te eğitim alanında, teorik değil pratik bir hakikat arayışı söz konusudur. “Aristoteles’in sisteminde eğitim siyaset biliminin bir parçası gibidir. Bu nedenle teorik ya da spekülatif değil, insanı temele alan pratik bir bilimdir.” (Burnet, 2008, s.7) Temeldeki şey insan olduğuna göre insan varlığını da tekamül ettirmek gerekmektedir. Aristoteles’in bu tekamülün gerçekleşmesinin eğitimle mümkün olacağını düşünmüş olacaktır ki, eğitimi hem birey hem devlet açısından bir hayli ayrıntılı incelemiştir.

Eğitim üzerine ilk bilinçli düşünceler ve ilk bilinçli eğitim programı taslağın Platon’da ve ardından Aristoteles’te karşımıza çıkmaktadır. He ne kadar iki filozof da eğitim tarihinde ilk halkaları oluştursa da bazı araştırmacılar Platon’u öne çıkarır. Örneğin Küken’e göre, ilkçağ filozofları arasında eğitim konusu hakkında diğerlerinden daha çok düşünce geliştirmiş ve bu düşüncelerini sistemleştirmeye çalışmış olan düşünür Platon’dur (Küken, 2003, s.443). Bir başka yoruma göre ise, Aristoteles için de tıpkı Platon’un düşünce sisteminde olduğu gibi çözülmesi mühim olan en temel mesele bireylerin eğitimidir. Hatta bu nedenle Aristoteles, Politika adlı eserinde eğitime genişçe bir yer vermiştir. Ancak o, eğitim üzerine düşünce geliştirirken hocası Platon’dan birçok konuda farklı düşünmektedir (Kanat, 1963s. 12). Aristoteles’in yaşadığı çağ, eğitimle ilgili soruların net telaffuz edilmediği, eğitim felsefesi diye bir disiplinin henüz ortaya çıkmadığı, hatta çıkmasının da beklenemeyeceği bir dönem olmasına rağmen, onun düşünceleri, günümüz çağdaş eğitim felsefesinin ayrıntılı olarak üzerinde durduğu sorulara/problemlere erken bir cevap olarak nitelenebilir. Aristoteles’in yaşadığı çağda yaygın, örgün ve planlı olan, herkesi kuşatan bir eğitim yoktur. Buna rağmen o, eğitimi bütün yönleriyle ve alanlarıyla bir bilinçlilik durumuyla beraber soruşturmuştur.

Aristoteles’in eğitim üzerine geliştirdiği fikirlerinde, onun siyaset ve devlet ile ilgili analizlerinin etkisi görülmektedir. Onun düşünce sisteminde iyi bir devletin bekası için o devleti yönetecek kişilerin iyi bir eğitim almaları gereklidir. Çünkü devletin devamlılığı yurttaşlarının iyi yöneticiler olmasına bağlıdır. Aristoteles’e göre eğitim, bireyleri yalnızca iyi birer insan yapmakla kalmaz, aynı zamanda onları herhangi bir kralın ödevlerini, görevlerini yapabilecek duruma da getirmektedir (Aristoteles, 1975, s. 106). Bu nedenle devletin yaşaması, kanunlara ve devletin anayasasına uygun bir eğitimin bireylere verilmesiyle mümkündür. İnsanlar eğitim ve alışkanlık vasıtasıyla devletin anayasasına, devletin yapısına uygun bir eğitime tabi tutulmazlarsa o zaman en iyi kanunların da değeri kalmayacaktır (Kanat, 1965, s. 164). Bunu sağlayacak yegane şey ise eğitim olarak düşünülmektedir. Bu anlamda Aristoteles’in felsefesinde eğitime dair düşünceleri her ne kadar farklı bir hareket noktasına sahip olsa da eğitim üzerine yaptığı yorumları incelediğimizde onun, eğitimin tanımını, amacını ve işlevini de ayrıntılı bir şekilde analiz ettiğini görmekteyiz. Aristoteles eğitimi tek bir biçimde incelemek yerine eğitimle ilgili olduğunu düşündüğü birçok alanla birlikte değerlendirmiştir. Bu durum bize Aristoteles’in eğitime dair yaptığı açıklamalarında eğitimin çeşitli alanlara/kategorilere ayrılabilirliğini göstermektedir. Bu makalede Aristoteles’in eğitim anlayışı incelenirken, boyut ile alan kavramlarının aynı içeriğe sahip olduğu kanaatine varılmıştır. Bu nedenle makalenin akışında boyut yerine alan kavramı kullanılmıştır.

Alan kavramının hem konunun özünün daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı hem de çağdaş eğitim felsefesinin sorularına ayrıntılı bir çözüm imkanı sunabileceği düşünülebilir. Örneğin, “bireylere erdemi öğretmek lazımdır” yargısı eğitimin etik alanına dair bir ayrımdır. Benzer şekilde “bireyleri devletin geleceğinde söz sahibi olacak yurttaşlar olacakları şekilde eğitmek lazımdır” derken eğitimin siyasal alanına dair bir yargıda bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, öğretilcek şey ve öğretme etkinliği söz konusu olduğunda bu güzergahta bir şey öğretilcekse bu eğitimin alanını oluşturur. Genel anlamda burada ne tür bilgi veriliyor ne öğretiliyor sorusuna verilen cevap onun

niteliğini oluşturur. Niteliği belirleyen şey ise amaçtır. Örneğin, amacımız “insanları erdemli yapmak” ise ve bu amaç aynı zamanda, onlara vereceğimiz eğitimi şekillendiriyorsa burada aslında eğitim etliğinin niteliklerini anlatır.

Aristoteles'in düşüncelerinden hareketle eğitim etkinliğini şu üç alana ayırmak mümkündür. Bunlar:

- a. Eğitimin Bireysel Alanı
- b. Eğitimin Etik Alanı
- c. Eğitimin Sosyal ve Siyasal Alanı

Eğitim üzerine yapılan bu alan ayrımı, yukarıda belirtildiği gibi eğitimin kapsamının daha net bir şekilde gösterilmesidir. Bu durum aynı zamanda, kapsama alanlarını ayırıştırarak ne yapılması gerektiğini açıkça gösteren bir fikir beyanıdır.

Aristoteles'in sisteminde eğitimle ilgili ilk adım aslında henüz ortada eğitilecek bir birey yokken başlamaktadır. Bu manada Aristoteles'in çocuk doğmadan önce kadınların sağlıklarına yönelik söylediği şeyler eğitimin nihai amacının ilk baştaki biyolojik temeli olarak yorumlanabilir. Aristoteles ilk olarak, eğitim verilecek bireyin dünyaya sağlıklı gelmesi ve aynı şekilde sağlıklı bir çocuk olması için kadının beslenmesinin önemini vurgulamaktadır. Özellikle hamilelik döneminde kadınların beslenmelerine dikkat etmelerini ve bedensel etkinliklerde bulunmaları gerektiğini belirtmiştir (Aristoteles, 1975, s.228). Dolayısıyla Aristoteles bu düşünceleriyle aslında eğitimin nihai amacının gerçekleştirilmesi için biyolojik ve fizyolojik temeline inmektedir. Örneğin bulunduğumuz çağda eğitim süreci yalnızca eğitime başlayan birey için geçerlidir. Ve bu çağda eğitimin amacı, bireyi yetiştirmek ya da geliştirmektir. Aristoteles'in eğitim anlayışının bu bakımdan bu çağ ile benzerlik gösterdiğinden söz edilebilir. O da eğitim sayesinde bireye şekil vermeyi amaçlamaktadır. Aristoteles günümüzden farklı olarak eğitilecek birey daha var olmadan onun gelişimiyle ilgilenmektedir.

Belirtildiği gibi Aristoteles'in düşüncesinde eğitim, devletin bekasını sağlayacak bir olgu olarak kabul edilmektedir. Aristoteles'te eğitimin gerçekleştirilmesi aynı zamanda devletin gelişmesinin önünü açmaktır. İnsanı eğitmek ve ona yurttaşlık duygusunu aşılamak, topluma karşı sorumluluk öğretmek aynı zamanda devleti geliştirmeyi ve onu korumayı da sağlamaktır (Dung, 2016, s.217). Aristoteles'in fikir sisteminde devletin en önemli meselelerinden biri eğitimidir ve bu sebeple eğitimin nasıl yapılacağı yasalarca belirlenmelidir. (Aristoteles, 2007, s.45) Devletin varlığını sorunsuzca devam ettirmesi bireylerin eğitimine bağlanmıştır. Ancak eğitimin kişilerin inisiyatiflerine bırakılmayacak kadar mühim olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle eğitimle ilgili her şey devletin kontrolünde olması gerektiği düşünülmektedir. Aristoteles için yurttaşların çocuklarının nasıl yetiştirilecekleri ve eğitilecekleri kamunun ilgilenmesi gereken bir problemdir. Bir zanaatçının nasıl yetiştirilmesi gerekiyorsa yurttaş olmanın da öylece öğrenilmesi gerekir (Aristoteles, 1975, s.233). “Bir yasa koyucunun birinci ödevinin gençlerin eğitimini düzenlemek olduğunu kimse karşı çıkamaz. Bu yapılmayınca her keresinde anayasanın zarar göreceğine şüphe yoktur. Eğitim her bir örnekle yurttaşların içinde bulunduğu anayasa ile ilişkilendirilmelidir.” (Aristoteles, 1975, s. 233) Aristoteles burada hem eğitimin amacının ne olduğu hem de bireylerin eğitiminin kim tarafından sağlanacağı sorularına da cevap vermektedir. Onun düşüncesinde eğitimin amacı yalnızca bireyin kendini geliştirmesi ve dönüştürmesi değildir, devlet mekanizmasının ve toplumsal düzenin korunması, devam ettirilmesi için insanların eğitilerek topluma faydalı birer yurttaş olmalarını sağlamaktır. Dolayısıyla aslında eğitimin amacı hem devletin devamlılığını sağlamak hem de bireylerin kişisel gelişimlerini üst seviyeye çıkarıp yurttaş sıfatına uygun bir kalıba sokmaktır.

Aristoteles'in bu düşüncelerinden hareketle eğitimin amacının aslında eğitimi kurgulayan yapının, devletin devamlılığını sağlamak olduğunu görmekteyiz. “İnsan için en iyiyi gerçekleştirmenin disiplini olarak pratik bilimlerin en yükseği olan siyaset biliminin kendine özgü amacını gerçekleştirmesinin biricik yolu eğitimden geçer. Öyle ki eğitim, tüm site yaşamını düzenleyen temel sözleşme metni olan anayasal işler ya da misyonu belirleyen bir kavram ya da süreçtir.” (Yılmaz, 2010, s. 36). Bu konu hakkındaki bazı yorumlara göre Aristoteles'e göre eğitimin amacı bireyin veya durumun mümkün olan en yüksek iyiye, duruma veya türe ulaşmasını sağlamaktır (Frenkana, 1965, s. 40).

Eğitim ve devlet birbirini besleyen iki temel unsur gibi değerlendirilmiş olsa da aslında Aristoteles için eğitilen birey de en az bu ikisi kadar önemlidir. “Aristoteles açısından eğitim, öznenin politik olarak devletin ihtiyaçlarını gerçekleştirebilecek bir düzeye taşınması ve buna ek olarak öznenin mutlu birey olarak yetiştirilmesidir.” (Yılmaz, 2010, s. 10).

2. 1. Eğitimin Bireysel Alanı

Aristoteles, bireylerin iyi birer yurttaş olarak yetiştirilmelerini daha o birey henüz doğmadan önceki mevcut şartlarla, durumlarla ilişkilendirmiştir. Bu konuda en büyük sorumluluğu anne-babaya yüklemiştir. Eğitimi, anne-baba adayının nasıl besleneceği, hangi yaşta çocuk sahibi olacağı, dikkat etmesi gereken durumların neler olduğu gibi birçok konuyla ilişkilendirmiştir. Bütün bunlar geniş bir perspektiften ele alınıp incelenmiştir. Bunun yanı sıra bebeklerin ağlamalarına izin verilip verilmeyeceği, nasıl beslenecekleri, onların kimlerle vakit geçirecekleri gibi konular da her ne kadar eğitime doğrudan doğruya bağlantılı olmasa bile, yine Aristoteles'in eğitimle ilgili fikirlerinin içindedir.

Aristoteles insanın eğitimini vücudunun gelişimiyle paralel olduğunu düşünmüş ve bundan hareketle insan vücudunu fizyolojik ve ruhsal olarak gelişim basamaklarına ayırmıştır. Bireylerin eğitimlerinin onların gelişimleriyle orantılı biçimde belirli yaş aralıklarına göre yapılmasını önermiştir. Aristoteles'in düşüncesinde çocuklara beş yaşına kadar eğitim verilmemektedir. Çocuklar belirli yaş aralıklarında belli şeylerin eğitimini almaktadır. Çünkü ona göre verilecek eğitim her yaş aralığı için başkadır. (Aristoteles, 1975, s. 246). “İlk basamak beş yaşına kadar olan dönemdir. Bu dönem boyunca, çocuklara herhangi bir şey için eğitmeye çalışmak ya da gelişmelerini engelleyecek işler yaptırmak doğru değildir. Ama bir yandan da onları hareketsiz bırakılmamalı ve vücutları çalıştırılmalıdır. Çocuk denetçileri denilen görevliler, bu yaştaki çocuklara ne gibi öykü ve masallar anlatılacağını kararlaştırmaya da özen göstermelidir; çünkü şimdi dinleyecekleri her şey ilerideki okul dönemleri için bir hazırlık sayılmak gerekir. Bu nedenle, oyunları, geniş ölçüde, daha sonra ciddi olarak yapacakları şeylerin bir öykünmesinden ya da prova edilmesinden oluşmalıdır.” (Aristoteles, 1975, s. 246) Burada Aristoteles'in öncelikle bedensel eğitime ağırlık verdiğini görmekteyiz. Çocukluktan ve hatta bebeklikten itibaren öncelikle vücudun geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Çünkü ona göre, tutku ve irade çocuklarda doğumdan itibaren bulunmasına rağmen, zekanın ve akıl yürütme büyüdükçe ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de vücudun bakımı zihnin bakımından önce gelmektedir (Aristoteles, 1975, s.246).

Bütün bunlar, eğitimin öncelikle beden eğitimiyle başlaması gerektiğini ardından buna paralel bir şekilde zihin eğitimiyle birlikte devam etmesi gerektiğini göstermektedir. Nitekim Aristoteles'in eğitimle ilgili yorumlarının birçoğunda çocukların gelişiminin önce vücutlarında başladığı, bu nedenle çocuğa zihinsel yetkinlik kazanması için bedensel sağlığı için eğitilmesi gerektiği ifade edilmektedir. “Eğitimin alışkanlık edindirme yoluyla, akıl yürütmeyle yapılan öğrenimden önce gelmesi gerektiği besbellidir. Çocuklarımızı güreş çalışmaya ve jimnastiğe göndermemiz gerektiği de açıktır. Çünkü bunlardan biri vücudun hareketlerini düzenler, diğeri ise vücudun kendini düzenler.” (Aristoteles, 1975, s. 246)

Aristoteles için eğitim konusunda, vücut ve zihin birbirine paralel olmasının yanında aynı zamanda karşıt bir mekanizma olarak değerlendirilmiştir. “Zihin ve bedeninin aşırı çalıştırılması hiçbir zaman birleştirilmemeli; bunların her biri ötekine karşıt bir yönde işler, beden çalışması zihnin, zihnin çalışması bedenin gelişmesini engeller.” (Aristoteles, 1975, s. 238) Fiziksel gelişim zihinsel dağınık için esastır. Bedensel eğitim ile zihinsel eğitim arasında bir dengenin korunması gerekir (Rob, 1943, s. 209).

Beş yaşına kadar olan dönem de çocukların gelişimini engelleyecek şeyler yaptırmak ya da herhangi bir şey öğretmeye kalkışmak doğru değildir. Ama bedenleri de hareketsiz olmamalıdır (Aristoteles, 1975, s.229). “Beş yaşına kadarki eğitimde biçimsel bir öğretim gerekmez; beşle yedi yaş arasında göze seslenen yöntemler kullanılabilir. Beşinci doğum günleri geçince, çocuklar öğrenmeleri istenen şeyleri yalnızca gözlemlerle öğrenmelidir. Ondan sonraki eğitim iki aşamaya bölünebilir; yedinci yaşlarından ergenliğe ve ergenlikten yirmi bir yaşlarının tamamlanmasına kadar.” (Aristoteles, 1975, s. 231) 7-14 yaşlarında çocuklara moral alışkanlıkların ve değerlerin geliştirilmesi yönünde eğitim verilmelidir. Bedensel hareketler ve alıştırmalar yaptırılmalıdır. Yine çocuklara bu dönemde daha sonraki çalışmalarında ihtiyaç duyacakları hesap yapma, okuma ve yazma gibi konular öğretilmelidir. 14-21 yaşlarındaki gençlere ise dilbilgisi, aritmetik, astronomi, geometri, edebiyat, müzik, şiir, retorik, politika ve etik gibi zihinsel gelişimlerini artırmaya yönelik konuları öğretmek uygundur. 21 yaşından sonra ise daha karmaşık zihinsel disiplinler olan mantık, psikoloji, metafizik, fizik, kozmoloji ve biyoloji öğretilmelidir (Aristoteles, s. 221).

Çocuklara eğitimle verilen en önemli ilkeler yarar ve erdemdir. Eğitimde çocuklara nelerin verileceği ya da başka bir ifadeyle eğitimin kökeninin ne olması gerektiği planlanırken bu ilkeler temel nokta olarak düşünülmektedir. Eğitim aynı zamanda beden eğitimi, okuma ve yazma, resim, müzik gibi alanları da içermektedir. Bunlardan beden eğitimi cesareti ve gücü temsil etmekte; okuma-yazma ve resim ise günlük hayatta yararlı olarak görülmektedir. Müzik eğitimi ise çok daha fazla detay isteyen ve dikkat edilmesi gereken bir eğitim türüdür. Çünkü Aristoteles için müzik belirli birtakım zihinsel halleri yaratma gücüdür. Dolayısıyla bireyler müzikle eğitilmeli ve müzik eğitimi görmelidir (Aristoteles, 1975, s. 241). “Gençlerin öğrenmeleri gereken başka konular da var diyelim, okuma yazma; yalnızca

faydalı olduğu için değil, çoğu kez daha ileri konuları öğrenmek bakımından araç olacağı için öğretilmelidir. Bunun gibi, çizim ve resim bilgisi de salt özel alışverişlerde yanlış yapmaktan kaçınalım yahut eşya alıp satarken aldanmayalım diye faydalı değildir, daha çok, özellikle bize herhangi bir maddî nesnedeki güzelliği gözlemlemeyi öğrettiği için yararlıdır.” (Aristoteles, 1975, s. 236)

Aristoteles'in düşüncesinde, çocuklara genel olarak başlıca dört şey öğretiliyor: Okuma ve yazma, beden eğitimi, müzik ve her zaman olmamakla birlikte resim çizme. Bu durum Aristoteles'in eğitimde düzenli şekilde öğretilmesi gerektiğini düşündüğü konuların erdeme ve faydaya da hizmet ettiğini göstermektedir. Okumak, yazmak ve çizmek, gündelik yaşamda birçok yollardan faydalıdır; jimnastik de insanları güçlü ve gözü pek yapmayı amaçladığı içindir. Müzik biraz tartışmalıdır; çünkü kimisi için müzik incelikli boş zaman yaşamı sürmeye uygundur ve bu yüzden öğrenilmelidir. Kimisi için de müzik haz vermesi nedeniyle eğitimde temel bir nitelik taşımaktadır (Aristoteles, 1975, s. 235).

Aristoteles müzik eğitiminin üzerinde ayrıntılı bir analiz yapmıştır. Müziğin bir eğlence aracı olmasının ötesinde bireylerin zihinsel ve karakter gelişimlerinin üzerinde etkili olduğunu düşünmektedir. Ona göre müzikte yer alan melodiler hem zihin hem de ahlak durumunda olacak biçimde bir heyecan oluşturmaktadır. Bu da bireyin kişiliğini etkileyebilmektedir. Örneğin, bazı melodiler bireyleri kedere sürüklerken, bazıları ise gevşetmektedir (Aristoteles, 1975, s. 211). Aristoteles her ne kadar müzik eğitimi ve özellikle de bireylerin yeteneklerine uygun bir müzik aleti çalabilmelerinin onlar için fevkalade önemli olduğundan söz etmiş olsa da diğer yandan müzik konusunun sınırlandırılması gerektiğini de savunmaktadır. “Müziğin gerçekten belli zihin halleri yaratma gücü anlaşılıyor, bu doğrusya o zaman belli ki eğitime uygulanmalı, gençler müzik eğitimi görmeli ve müzikle eğitilmelidir. Ancak müzik öğrenmenin daha sonraki etkinlikler üstünde herhangi bir ters etki yapmasına ya da yurttaşlık veya askerlik eğitimi için vücudu hantal veya yararsız bir hale getirmesine izin verilmemesi gerektiği de açıktır.” (Aristoteles, 1975, s. 241)

2.2. Eğitimin Etik Alanı

Aristoteles'in eğitim ile ilgili düşüncelerinde onun aynı zamanda ayrıntılı bir erdem etiği tartışması yaptığını görmekteyiz. Bu konuda öncelikle erdem kavramının neliği üzerinde duran Aristoteles onu, akılı başındalığa uygun bir huy şeklinde tanımlamıştır (Aristoteles, 2007, s. 33). Ona göre erdem salt bir yetenek değildir. Dolayısıyla erdem, bir yeteneğin, bu yeteneğin uygun bir şekilde işletilmesiyle ortaya çıkan gelişmesinin sonucu olan bir eğilim olması gerekir (Ross, 2017, s. 305). Aristoteles buna ek olarak erdem, ayırıcı özelliklerinin ve nasıl bir huy olduğunun bilinmesi gerektiğini belirtir. “Nasıl sürekli ve bölünebilir olan her nesnede bir aşırılık, bir eksiklik ve bir orta olma varsa ve her şey için orta olma en iyiyse, erdem, orta olma ile ilgisi olmalıdır. Ancak bu orta, şeyin matematiksel ortası değil; bize göre olan ortadır” (Aristoteles, 2007 s. 35).

Aristoteles için bir insanın iyi ve erdemli olmasında doğa, akıl, alışkanlık ve eğitim son derece önemlidir. Ona göre erdemler doğal olarak da doğaya aykırı olarak da edinilmez. Elbette erdemleri edinebileceğimiz doğal bir yapımız vardır ve onları alışkanlıklarımızla da tamamen geliştiririz. Başka bir ifadeyle erdemlerin olanaklarını önceden taşımaktayız, etkinlikleri ise daha sonra gerçekleştirmekteyiz. (Aristoteles, 2007, s. 30). Aristoteles'in düşüncesinde bilim, güzel sanatlar ve pratik düşüncelerin umumiyetle aklın işi olduğu kabul edilir. Ve bunların gençlere zamanla öğretilebileceği düşünülür. Bu noktada faziletli hareketlerde aklın rolü büyüktür. Fakat ahlaki hareketlerde bilgiden ziyade alışkanlığın önemi çok daha üstündür. İnsan ruhunun çeşitliliğini ve buna dayanan faziletleri göz önünde bulundurarak eğitimi hem zihin ve hem de ahlak bakımından mütalaa etmek lazımdır. Fikir veya zihin eğitimi, ahlak eğitimi, ahlak eğitimi de alışkanlıkla sağlamak mümkündür (Kanat, 1963, s. 163).

Aristoteles erdem ve eğitim ilişkisini devlet açısından da değerlendirmiştir. Bireylere verilen eğitim sayesinde onların erdem sahibi yurttaşlar olmalarını amaçlayan Aristoteles, Platon'un çocukluktan itibaren güzel şeylerden haz almayı ve kötü şeylerden acı çekmeyi öğretecek bir eğitim öngördüğünü belirterek bu konuda Platon'u onaylamaktadır (Aristoteles, 2007, s. 44). “Aristoteles, bir şehrin iyi ve erdemli olmasını, o anayasayı paylaşan insanların iyi ve erdemli olmasına bağlar. Bu nedenle insanların iyi ve erdemli olması iyi bir devletin var olabilmesi ile ilişkilidir. İnsanların nasıl iyi ve erdemli olacağı meselesi bu açıdan çok önemlidir. İnsanda doğasının, alışkanlıklarının ve aklının uyum içinde olması, onun iyi ve erdemli bir insan olması için gereklidir. Ancak bunlar her zaman birbiriyle uyuşmamaktadır. Eğitimin rolü tam bu noktada başlamaktadır.” (Arslan, 2018, s. 320) Bu manada eğitim daha önce belirtildiği gibi hem devlet ve anayasayı korumak, geliştirmek hem de bunun için gerekli olan erdemli insan profilini oluşturmak için önemlidir.

“Aristoteles'in düşüncesinde eğitim, insanı erdeme ve mutluluğa ulaştırmakla kalmaz aynı zamanda ahlakın yerleşmesi ve istikrara kavuşması, toplumun da hoşnutluğunun sağlanması için gerekli olan temel koşulları

yaratmaktadır.” (Dung, 2016, s. 116) “Aristoteles’e göre insan yaşamının bir amacı vardır ve bu amaç kişinin akla uygun, erdemli bir hayat sürmek için sahip olduğu yetenekleri ortaya çıkarmaktır. Kişinin bunu gerçekleştirebildiği yaşam iyi bir yaşamdır. İyi yaşamla kişi hem aklını yetkinleştirecek hem de bazı karakter erdemleri kazanacaktır. İnsanın sahip olduğu tüm kapasiteleri kullanabildiği böyle bir yaşam hem akli bakımdan etkin olmayı hem de akli yönlendirmeyi içerir.” (Erkızan, 2013, s. 20) Burada akli yönlendirmenin eğitimle gerçekleştirilebileceği düşünülebilir. Bireylerin yaşama dünyasındaki etkinlikleri erdeme uygun olarak eğitimle sağlanabilir. Eğitimde akıl ve akıllılık kavramını önemli gördüğü anlaşılan Aristoteles, erdemle eğitimi, dolayısıyla erdemle akılı da bağlantılı düşünür. “Aristoteles için ruhun akıllı bölümü, akıllı olmayan bölümünden, akıllı bölümüne ilişkin erdemler de diğer bölümüne ilişkin erdemlerden daha üstün olduğu için eğitimde en çok önem verilmesi gereken şey, teorik erdemleri geliştirmektir. Ancak bundan sonra sırasıyla karakter erdemlerinin ve bedensel iyilerin gelişimi göz önüne alınmalıdır. Öncelik bakımından böyle bir sıralama ortaya koyan Aristoteles, zamansal bakımdan tam tersi bir sıralama yapar. Bu ikinci sıralamaya göre beden eğitimi ruhun eğitiminden önce gelir ve ahlaki eğitim beden eğitimi takip eder. Akıl eğitimi olan teorik eğitim ise son sırada yer alır.” (Arslan, 2018, s. 321)

Erdem ve eğitim her ne kadar birbirine bağlanmış ve bir bütün şeklinde anlatılmış olsa da Aristoteles erdem kavramını iki alt kategoriye daha ayırmıştır. Bu iki erdem türünün de yine eğitimle bağlantısı mevcuttur. Aristoteles için erdemler düşünce erdemleri ve karakter erdemleri olarak iki kategoriye ayrılmaktadır. “Düşünce erdemleri eğitim sayesinde gelişirken, karakter erdemleri alışkanlıkla elde edilirler. Aristoteles, düşünce erdemleri olarak akıl başındalığı, kıvrak zekâ, bilgelik, öğrenmeye açıklık ve hafıza; karakter erdemleri olarak da öncelikle adalet, ölçülülük ve yiğitlikten söz etmektedir” (Aristoteles, 2007, s. 41). Ölçülü olmak Aristoteles düşüncesinde erdemlerin ve eylemlerin merkezinde olan bir şeydir. “Erdem, tercihlere ilişkin bir huy: Akıl tarafından ve akılı başında insanın belirleyeceğiyle belirlenen, bizle ilgili olarak orta olanda bulunma huyudur. Bu, biri aşırılık öteki eksiklik olan iki kötülüğün ortasıdır. Kötülük etkilenimlerde ve eylemlerde gerekenden aşırısı ya da eksiklidir, erdem ise ortayı bulma ve tercih etmedir.” (Aristoteles, 2007, s. 38)

“Karakter erdeminin orta olma olduğu ve ne şekilde orta olduğu: biri aşırılık öteki eksiklik olan iki kötülüğün ortası olduğu ve etkilenimlerde ve eylemlerde ortayı hedef edinmekle böyle olduğu yeterince belirtilmiştir.” (Aristoteles, 2007, s. 42) Karakter erdemleri eylemlere bağlı bir şekilde gelişmektedir, düşünce erdemleri ise hakikatin elde edilmesini sağlamaktadır. Bu nedenle karakter erdemleri pratik mahiyetli iken, düşünce erdemleri teorik alanla ilgilidir. Aristoteles, karakter erdemlerinin geliştirilmesi içinse alışkanlıkları ön plana çıkarmış, düşünce erdemlerinin geliştirilmesi için eğitimi ön plana çıkarmıştır. Eğitim de alışkanlıklar da erdemleri pekiştirmektedir bu nedenle onların kazanılması noktasında sürdürülebilir olmaları gerekir. Davranışların tekrarlanması erdem olmaları sürecine katkı yapmaktadır. (Aristoteles, 1975, s. 33). “Aristoteles için alışkanlık karakter erdemleriyle birlikte ahlaki eğitimi sağlaması bakımından çok önemlidir.” (Kristjánsson, 2007, s. 71) Alışkanlık kendiliğinden ortaya çıkan bir şey değildir, ötekiyle ilgili ve onun bağlamında meydana gelen, gelişen eylem ve davranışları kapsamaktadır. Karakter erdemi haz ve acı verici şeylerle ilgilidir. “Madem karakter, (Yunancada) adının da gösterdiği gibi alışkanlığa bağlı olarak oluşur, alışma ise doğal olmayan, çok kez belli bir biçimde devinmekle oluşturulan bir süreç, demek ki içinde iş, eylem taşıyan bir şeydir. Onu canlı olmayanlarda görmeyiz, nitekim taşı binlerce kez yukarı atsan da taş zor olmadan hiçbir zaman yukarı gitmemektedir.” (Aristoteles, 2007, s. 26)

Bazı yorumlara göre erdem gelişimi, kişinin kontrolü dışındaki çeşitli şeylere bağlıdır. Birini eğitmek, onu ahlaki ve entelektüel erdemleri edindirecek, basiretli bir özyönetim ve siyasi yönetime katılım için gerekli sağduyuyu geliştirecek ve iyi bir yaşamın sürdürüleceği mükemmel faaliyetlerden zevk almayı öğrenecek şekilde eğitmek ve öğretmektir (Curren, 2010, s. 551). Ancak eğitim yalnızca haz ya da zevk alıcı aktivitelerden ibaret değildir. Örneğin bireye verilecek karakter erdemlerinin içinde acı da mevcuttur. “Karakter erdemi hazlarla ve acılarla ilgilidir. Nitekim haz uğruna çirkin şeyler yapıyoruz, acı yüzünden de güzel şeylerden uzak duruyoruz. Bunun için bir şekilde yolunu bulup henüz çocuklukta gerektiği şeylerden haz alacak ve acı duyacak biçimde eğitilmek gerekir, doğru eğitim de budur.” (Aristoteles, 2007, s. 32)

Aristoteles için karakter eğitiminin uzun süreli hatta belki de yaşam boyu sürececek olan bir etkinlik olması gerektiği yorumu yapılabilir. Çocukluktan itibaren bireye ortayı bulmak, ölçülü olmak ve karakterini bu tür özelliklerle şekillendirmek hem onun alışkanlık edinmesine hem de bunlar sayesinde erdemli yurttaş olmasına olanak verecektir. “İnsan karakter erdemlerinin olanağını taşır ve daha sonra yapa yapa bunu etkinliğe geçirir. Her erdem aynı şeylerin yapılmasıyla hem oluşur hem de yok olur. Sözgelimi etkinlikte bulunularda adil ya da zalim olunur. Aynı şeylerin yapılması erdemlerin oluşmasını, artmasını ya da bozulmasını sağladığı gibi; erdemli olmak da bu etkinlikleri tekrarlamayı sağlar. Söz gelimi hazlardan uzak kalmakla ölçülü olunurken, ölçülü olunmakla hazlardan uzak kalınır.” (Aristoteles, 2007, s. 33)

Karakter erdemlerinin aksine teorik boyutu anlatan düşünce erdemleri ise eğitimle oluşturulmakta ve onunla gelişmektedir. Düşünce erdemleri deneyim ve zaman gerektirmektedir. Bu nedenle onlar, küçük bir alışkanlıktan kazanılırlar. (Aristoteles, 2007, s.29). Örneğin bilgelik, eğitimle kazanılan bir durumu anlatmaktadır. Ve daha çok teorik eğitime dayanmaktadır. Deneyim ve zaman ise beraberinde alışkanlığı getirmektedir. Aslında erdem eğitimi, ya da başka bir ifadeyle bireylerin erdemli birer insan olmaları için gerekli olan eğitim tekamül, süre ve tekrarı içermektedir. Bu durum yine alışkanlık kavramını hatırlatmaktadır. Aristoteles de alışkanlık kavramını her ne kadar karakter erdemleri için kullanmış olsa da düşünce erdemlerinin de alışkanlıkla bağlantısı olduğu yadsınamaz. Eğitimle bireye yerleştirilen bilgi veya davranışlar süreç içinde tekrarlanmalıdır. Bu tekrar sayesinde ise alışkanlığa dönüşmesi beklenmektedir. Aristoteles'e göre bireyler erdemleri etkinlikte bulunarak edinir. "Çünkü bireyler öğrenmeleri gereken şeyleri yapa yapa öğrenirler. Örneğin, evi yapa yapa mimar, gitar çalarak gitarıcı olurlar." (Aristoteles, 2007, s. 30) Bu konuyla ilgili bazı yorumlara göre eğitimde alışkanlık esastır. Gerçi eğitim, öğretim yoluyla oluyorsa da eğitimde alışkanlığın daima büyük etkisi bulunduğu göz önünden uzak tutulmamalıdır. İnsanı insan yapan tabiat, alışkanlık ve öğretimdir. Gerçek eğitim, bu üç ögeye bağlıdır. Bunlardan birinin olmaması eğitimi temelden bozar. Yalnız burada alışkanlık diğerlerinden önce gelir. Öğretimin amacı doğrudan doğruya kendindedir. Zira asil ruhlu bir adamın öğrendiği şeyin faydasını sorması yakışık almaz (Kanat, 1963, s. 164).

2.3. Eğitimin Sosyal ve Siyasal Alanı

Aristoteles'in birey hakkındaki analizlerine bağlı olarak oluşturmak istediği toplum yapısındaki yetkin güç sosyal ve siyasal alanı da içine alan eğitimdir. "İnsan gerçeğini hiçbir yanı örtülü, gizli kalmamacasına anlamaya, kavramaya çalışan Antikçağ filozoflarını en çok ilgilendiren konu, kendi düşünceleri doğrultusunda yeni bir insan tipi yaratmak olmuştur. Bu bağlamda, onların en büyük sorununun eğitim sorunu, başka deyişle, insan yetiştirme sorunu olduğu söylenebilir. Bu nedenle de özellikle Platon ve Aristoteles'te insan bilimsel, ahlaksal, toplumsal, siyasal ve hatta ekonomik sorunlar iç içe girer; toplumda yöneten/yönetilen konumlarında bulunan insanların nasıl olmaları gerektiği tartışılır." (Çotuksöken, 2001, s. 286)

Aristoteles'in eğitim konusunu Politika adlı eserinde ele almış olması bile, aslında onun eğitim ve devlet arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğine işaret etmesi bakımından oldukça anlamlıdır. Bilindiği üzere Aristoteles, bu eserde devletin doğasını, yapısını ve farklı yönetim biçimlerini anlatırken aynı zamanda iyi devlete ve iyi yurttaşa dair fikirlerini de anlatmaktadır. Ona göre eğitim hem en iyi yurttaş olmakla hem de en iyi devlet biçimi ile doğrudan ilişkilidir (Aristoteles, 1975, s. 230).

Aristoteles'in sisteminde eğitim yalnızca bireyi olduğundan daha iyi bir hale getirmekle sınırlı değildir. Eğitimin aynı zamanda politik bir işlevi de vardır. Çünkü eğitim sayesinde hem bireylerde bedensel ve zihinsel anlamda bir tekamül gerçekleşmektedir hem de yurttaş oldukları topluluğun/devletin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu durumda bireyler eğitim sayesinde hem yönetilen hem yöneten konumundadır. Eğitimin amacı çocukları mükemmel vatandaş yapmaya çalışmaktır. "Çocuklar ilerde cemiyetin genel hayatına karışacakları için buna şiddetle ihtiyaç vardır. Devlet, bireylerin öğretimini ve eğitimini sağlamadan mükemmelleşemez. Öğretimin ve eğitimin amacı çocukları ve gençleri ilerde lüzumlu olan bilgi ve maharetlerle donatmaktır: güzeli sevmek, harbe hazırlanmak, gündelik işlerini başarmak, boş zamanlarını iyi doldurmak gibi. Böyle bir öğretim ve eğitim iyi kurulmuş bir devlette genel kurumlarda herkese mahsus olmalıdır. Herkesin iyi vatandaş olması istendiğinden bu vazifenin devlet tarafından yapılması tabiidir." (Kanat, 1965, s. 168)

Aristoteles'e göre eğitim, bireyleri yalnızca iyi birer insan yapmakla kalmaz, aynı zamanda onları herhangi bir kralın ödevlerini, görevlerini yapabilecek duruma da getirmektedir (Aristoteles, 1975, s. 106). Dolayısıyla devletin yaşaması, kanunlara ve devletin anayasasına uygun bir eğitimin bireylere verilmesiyle mümkündür. İnsanlar eğitim ve alışkanlık vasıtasıyla devletin anayasasına, devletin yapısına uygun bir eğitime tabi tutulmazlarsa o zaman en iyi kanunların da değeri kalmayacaktır (Kanat, 1965, s. 164).

Aristoteles, mevcut insan dünyasının düşünsel ve fizyolojik açıdan olması istenen toplumsal yapıya, başka bir ifadeyle oluşturulmak istenen toplumsal dünyaya evrilmesinin ancak eğitimle mümkün olacağını düşünür. "Eğitimin durulmaya (istikrara) yardımcı olabilmesi için, sağlanmak istenilen toplum türüne göre yöneltmesi gerekir. Yani, yurttaşların anayasaya uygun bir yolda yaşamak için eğitilmeleri. Bireyler bir politeia'nın ilkelerine göre, yani, toplumun yasaları demokratikse demokratik olarak, oligarşikse oligarşik olarak yaşamak üzere yetiştirilmeyecek, ona uygun alışkanlıklar edinmeyeceklerse, o politeia'nın üyesi olan herkesin en faydalı toplum kuralları üstünde anlaşmaları bile işe yaramaz. Çünkü bir birey eğitimsizlik yüzünden yoldan çıkabileceği gibi, bütün bir şehir de öyle olabilir." (Aristoteles, 1975, s. 163)

Aristoteles'e göre her devlet, iyi bir amaçla kurulmuş bir topluluktur. Bütün topluluklar şu veya bu şekilde iyiyi şeyi amaçladıklarına göre, toplulukların en üstünü ve hepsini kapsayanı da en yüksek iyiyi amaç edinecek olan devlettir (Aristoteles, 1975, s. 7). "Birey açısından ahlaki iyinin gerçekleştirilmesi, düşünce ve karakter erdemlerinin kazanılması ve yaşanması ile mümkün olurken; devlet ya da toplum düzleminde iyinin gerçekleştirilmesi ise, devletin, yönetimi altındaki yurttaşların her birisinin kendi potansiyelini edimselleştirmesinin koşullarının yaratılması ya da sağlanması, dolayısıyla her bireyin kendi doğasını gerçekleştirmesinin, yani kendi doğasının gerektirdiği erdemli davranışları sürekli sergiler hale gelmesi ve böylece toplum içinde de mutlu olmasının sağlanması ile gerçekleşir." (Yılmaz, 2010, s. 34) Bireylerin iyi ve mutlu yaşamaları devletin iyiliğinin yolunu açarken, devletin bekasının sağlanması ise bireylerin yaşamlarını pozitif manada etkileyecektir. Eğitim ise iç içe geçtiği düşünülen bu iki unsurun olduklarından daha iyiye evrilmesinin koşuludur. "Yasa koyucunun amacı, yurttaşlarda iyi alışkanlıklar oluşturarak onları iyi hale getirmektir. Bunu iyi yapmayanlar amaçlarına ulaşamazlar. İyi yönetim tarzı ile kötüsü arasındaki farkı da bunu iyi yapıp yapamamak belirlemektedir." (Burnet, 2008, s. 69)

3. ÇAĞDAŞ EĞİTİM FELSEFESİ PERSPEKTİFİNDEN ARİSTOTELES

Aristoteles eğitimle ilgili düşüncelerinde eğitimin temel unsur ve dinamiklerini belirlemiştir. Eğitimde yaşın önemi, bireylere ne öğretileceği ne zaman öğretileceği, devletin eğitimdeki yeri, eğitimin amacı gibi unsurlar bu dinamiklere örnek teşkil etmektedir. Bütün bunlar aslında Aristoteles'in çağdaş eğitim felsefesi kuramları arasında nereye yerleştirilebileceği sorusuna da nasıl bir yer edineceği sorularına da verilebilecek cevaplardır. Bundan dolayı Aristoteles'i tabir-i caizse tarihe terk etmek yerine onun her dönemde var olan sorunlarla ilgili bir şeyler söylediğini, evrensel bir problemle ilgilendiğini ifade etmek gerekir. Buna ek olarak, Aristoteles'in tarihte ortaya koyduğu görüşleri ele almakla birlikte, aynı zamanda onun düşüncelerini bugünün eğitim kuramları ve anlayışı açısından da değerlendirmek uygun olur.

Aristoteles'in fikir sisteminde eğitim, bireyleri şu üç açıdan geliştirmektedir: Fiziksel, ahlaki ve entelektüel. O, eğitim insan vücudunun fizyolojisine ve psikolojisine uygun olan dönemlerde başlaması gerektiğini öne sürer. Ve yine planlı bir şekilde devam etmesini dile getirir. Daha önce ifade edildiği gibi Aristoteles için eğitim belirli yaş dönemlerine ayrılır. Bunlar, 0-5 yaş, 5-7 yaş, 7-14 yaş, 14-21 yaş ve sonrası olarak belirlenmiştir. Burada biz, yirminci yüzyılda bilişsel yapılandırıcılık şeklinde telaffuz edilen bir eğitim kuramının ve özellikle de Piaget'in bireylerin gelişimleriyle ilgili düşüncelerinin nüvesini görmekteyiz. Yapılandırıcılık, eğitimin ve dolayısıyla öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini göstermek için öncelikle bireyi çözümlenmeye çalışmıştır. Bu nedenle bireyin bilgiyi öğrenmesi için geçirdiği fizyolojik ve bilişsel evrelerin olduğunu iddia etmektedir. Ardından bu evrelerin bilginin oluşum sürecindeki önemi üzerinde durmuştur (Çoban Kapuoğlu, 2022, s. 120). "Piaget, bireyin zihinsel gelişiminin dört aşamada tamamlandığını savunmaktadır. Bunlar; duyuşal-motor 0-2 yaş dönemidir. İşlem öncesi dönem 2-7 yaş arasındadır. Somut işlemler dönemi 7-11 yaş arasındadır. Soyut işlemler dönemi ise 11 yaş ve sonrası kapsar." (Senemoğlu, 2004, s. 95) Ancak bu durum, yapılandırıcılığın Aristoteles'ten ilham alınarak geliştirildiği anlamına gelmemektedir. Yalnızca eğitimin doğası gereği yapılandırıcılık kuramının bakış açısına da uygun olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Aristoteles'in de aslında eğitime böyle bir duruş noktasından baktığını ve buradan değerlendirdiğini görebiliriz.

Aristoteles, eğitimin içeriğinin, yönteminin ve bireylere bu olanağın sunulmasının tamamen devlet yönetiminde olmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Çünkü onun için eğitim ve devlet birbirini besleyen iki olgu gibidir. Eğitim devlet ile gerçekleşebilir, devlet ise eğitim sayesinde varlığını devam ettirecektir. Aristoteles'in bu düşüncelerinde günümüz devlet ve eğitim ilişkisini görmekteyiz. Bilindiği üzere eğitim konusu günümüzde de kamusal bir mesele olarak görülmektedir. Ve bu nedenle devlet, vatandaşlarına eğitimi adeta bir hizmet olarak sağlamakla yükümlüdür. Bu noktada Aristoteles ve çağdaş eğitimin arasındaki fark şudur: Aristoteles'in düşüncesinde devlet eğitim sayesinde iyi insanlar/yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle devlet bireyleri yalnızca teorik eğitimle değil erdem ve ahlak konusunda da yetiştirmektedir. Böylece bireylerin mutlu birer insan olacakları kabul edilmektedir. Buna karşılık günümüz eğitim anlayışında bireylere daha çok teorik-teknik bilgiler öğretilmektedir. İyi ya da mutlu yaşam gibi konular ise eğitimin dışında bireylerin bilfiil kendilerinin sorumluluğundadır.

Aristoteles eğitimle ilgili bütün düşüncelerinde bireylere şekil vermenin yollarını ve aşamalarını tarif etmektedir. Günümüz eğitim anlayışında da Aristoteles'in düşüncelerine benzer şekilde bireye şekil vermenin yolları, kademeleri ve aşamaları vardır. Bireylerin eğitim sürecine belli bir yaşta başlamaları, onlara ilkokulda ve lisede öğretilenlerin birbirinden farklı olması bu duruma örnektir. Bu noktada Aristoteles ile çağdaş eğitim sisteminin içerik olarak değil genel eğitim anlayışı bakımından biçimsel olarak benzediğini ifade edebiliriz.

SONUÇ

İnsanın zihinsel ve fizyolojik olarak gelişmesi eğitimle mümkündür. Bu durum insanların gelişmesiyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda onun oluşturduğu her olgunun mevcut halinden daha iyiye doğru tekamül etmesini de sağlamaktadır. Dolayısıyla eğitim konusu insan ve insanla ilgili olan her alan için vazgeçilmezdir. Aristoteles de fikir sistemini oluştururken eğitime ilişkin ayrıntılı bir analiz yapmış ve önemli tespitlerde bulunmuştur. Onun kendi döneminde ve mevcut problem alanıyla ilgili yapmış olduğu bu tespitler, günümüz eğitim felsefesinin değerlendirdiği kavramları ve tartıştığı problemlerin bir kısmını içermektedir. Örneğin, çağdaş eğitim anlayışı, bireyin her yönüyle kendisi ve içinde yaşadığı toplum için gelişmesini hedeflemektedir. Aristoteles için de insanın gelişmesinin toplumsal dünyanın tekamül edebilmesi için gerekli olduğunu ileri sürmektedir. Başka bir ifadeyle eğitimin tanımı, amacı, içeriği, devlet ve eğitim ilişkisi gibi konular hem Aristoteles hem de çağdaş eğitim felsefesi tarafından tartışılmaktadır. Bu durum Aristoteles'in düşünceleri ve çağdaş eğitim felsefesi konuları arasında benzer noktalar bulunduğu anlamına gelmektedir.

Aristoteles eğitim konusunu geniş bir perspektiften incelemiştir. O, bireylere verilecek eğitimi belli bir yaş ile sınırlandırmamış, doğum öncesi, bebeklik ve çocukluk dönemi olarak ayrı ayrı sınıflandırmıştır. Eğitimin bütün bu dönemleri kapsayacak şekilde olması gerektiğini vurgulamıştır. Bütün bunları anlatırken aynı zamanda eğitimin amacını, içeriğini, ne şekilde uygulanacağını ve devletin bu konudaki rolünün ne olacağını da ayrıntılı bir biçimde analiz etmiştir. Aynı zamanda eğitimi siyaset, etik, sanat gibi alanlarla ilişkilendirmiştir. Dolayısıyla eğitimin yalnızca teorik değil pratik bir içeriğinin olduğunu göstermiştir.

Bu durum, eğitimin bir problem alanı olarak kabul edilip, soruşturulmasının çok yaygın olmadığı bir dönemde Aristoteles'in bu konuyu kendi penceresinden aydınlattığını ve günümüz çağdaş eğitim felsefesinin cevap aradığı sorulara adeta bir erken yanıt verdiğini göstermektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makalenin tamamı Eda Çoban Kapuoğlu tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Aristoteles, (2017). *Eudemos'a Etik*. Çeviren Saffet Babür. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Aristoteles, (2007). *Nikomakhos'a Etik*. Çeviren Saffet Babür. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Aristoteles, (1975). *Politika*. Çeviren Mete Tuncay. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Arslan, A. (2018). *İlkçağ Felsefe Tarihi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Burnet, J. (2008). *Aristoteles: Eğitim Üzerine*. Çeviren Ahmet Aydoğan. İstanbul: Say Yayınları.
- Curren, R. (2010). "Aristotle's Educational Politics and the Aristotelian Renaissance in Philosophy of Education". *Oxford Review of Education*, 36/5 543-559.
- Çoban Kapuoğlu, E. (2022). *Bacon Locke ve Hume'da Zihin Kavramı ve Zihnin Eğitimi Üzerine Bir İnceleme*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ABD, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Çotuksöken, B. (2001). "Nikomakhos'a Etik", *Felsefeyi Anlamak, Felsefe ile Anlamak*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Dung, Y. V. (2016). "Aristotle's Educational Ideas" *European Journal of Education Studies*, 2-9, 115-125.
- Egemen, B. Z. (1965). *Terbiye İlminin Problemleri ve Terbiye Felsefesi*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Erkızan, H. N. (2013). *Aristoteles'ten Nussbaum'a İnsan*. İstanbul: Sentez Yayınları.
- Frenkana, W. K. (1965). "Introduction" *The Philosophy of Education*. New York: Macmillan.
- Kristjánsson, K. (2007). *Aristotle, Emotions, and Education*. England: Ashgate Publishing Limited.
- Kanat, F. (1963). *Pedagoji Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Küken, G. (2003). *İlkçağda Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Rob, F. C. (1943). "Aristotle and Education", *Peabody Journal of Education*, 20/4, pp. 202-213.
- Ross, D. (2017). *Aristoteles*. Çeviren Ahmet Arslan. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Kalkan Matbaacılık.
- Sözer, E. (2018). *Eğitimin Felsefi Temelleri*, Eğitim Bilimine Giriş. Eskişehir: Pegem Akademi.
- Yılmaz, M. (2010). *Aristoteles'te Eğitim Kavramının Politik İşlevi*. *Kaygı*, 15 (2010), 29-40.
- Yılmaz, Z. (2010). *Aristoteles'in Eğitim Anlayışı*. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 148-159.